

Кушерець
Тамара Вікторівна

«Нове соціальне питання»: причини виникнення та шляхи вирішення

УДК 316.334.3:141.8
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2019-6-31-36>

Кушерець Тамара Вікторівна
кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології, права
та філософії
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя
вул. Графська, 2, Ніжин, Україна

Стаття присвячена висвітленню змін, які відбуваються у сфері праці, розгляду специфіки вияву її природи в сучасних умовах та аналізу зростання соціальної нерівності в результаті структурної кризи. У зв'язку з цим, ставиться під сумнів спроможність теорій постіндустріального, інформаційного суспільства, в центр яких було поставлено знання як головний соціально-економічний ресурс, адекватно пояснити зростання соціальної напруженості. На межі ХХ–ХХІ ст., особливо після кризи 2008–2010 р., повернулася перспектива розгляду сучасних суспільств як капіталістичних або неокapіталістичних. У відповідності з цим ключовим механізмом сучасних структурних змін визначається технологічне заміщення інтелектуальної праці в постіндустріальному суспільстві, що призвело до «розмивання» середнього класу та виникнення «прекаріату», як нової небезпечної соціальної групи. Сформувався новий тип трудових відносин – нестійка зайнятість – який породжує менш захищену і дешеву робочу силу, руйнує інституційні основи класового протесту та створює лише ілюзію масової зайнятості. Автори теорії неокapіталізму роблять висновок про те, що знання, наука, технології не можуть розглядатися як самостійні чинники, за допомогою яких можна пояснити стан і трансформацію соціальних структур, адже вони є підпорядкованим моментом відносин влади і власності. Як показали А. Горц, Р. Кастель, Р. Коллінз, П. Розанвалон, Л. Галіно, Г. Сендінг, соціальна нерівність залежить від економічних, політичних та соціальних уявлень агентів про те, що справедливо, а що ні, від взаємовідносин між цими агентами і від колективного вибору, який із цього витікає; вона складається із активних дій всіх зацікавлених учасників соціального конфлікту. Суть «нового соціального питання» полягає в гарантії зайнятості і доходу, в контролі працівників над робочим часом, в забезпеченні механізмів висхідної соціальної мобільності. У статті окреслені різні варіанти його вирішення, пов'язані з точками зору тих суб'єктів, які прагнуть зробити свій внесок у формування напрямку змін суспільних відносин.

Ключові слова: неокapіталізм, структурна криза, технологічне безробіття, соціальна нерівність, соціальна політика, середній клас, прекаріат.

Вступ. Проблеми, пов'язані з безробіттям, сьогодні справедливо відносяться до глобальних, оскільки вони стосуються всіх країн незалежно від рівня їх економічного розвитку. За даними державної служби статистики в 2018 р. в Україні не мали роботи 1,7 мільйонів осіб віком 15–70 років, які вважаються економічно активним прошарком населення. Тобто кожен десятий працездатний українець є безробітним. Незважаючи на значне коло досліджень, проведених фахівцями в галузях економіки, демографії, статистики, соціології, соціальної роботи, що стосуються оцінки та розробки заходів подолання безробіття, «доводиться стверджувати, що і на теперішній час не запропоновано дієвого універсального механізму запобігання безробіттю в Україні та забезпечення ефективної зайнятості» [2, ст. 36].

Наша країна взяла курс на зміну моделі економічного розвитку – з аграрно-сировинної на інноваційно-технологічну – і перед нею постало завдання зламати тенденцію консервації технологічної відсталості і розпочати підготовку працівників під потреби високотехнологічної економіки. Однак, як показує досвід економічно розвинутих країн, в умовах третьої промислової революції економічне зростання зовсім не обов'язково супроводжується збільшенням кількості робочих

місць. Технологічне безробіття ставить на повістку денну «нове соціальне питання», вирішення якого не забезпечується сформованими на основі минулого досвіду схемами, а вимагає критичного переосмислення всієї системи суспільних відносин, глибоких роздумів стосовно ключових засад техногенної цивілізації, що знаходить своє відображення в соціально-філософських концепціях кількох останніх десятиліть.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є виявлення фундаментальних причин, що лежать в основі сучасної структурної кризи, та окреслення напрямків її подолання шляхом виявлення суб'єктності головних соціально-політичних гравців. Досягнення поставленої мети обумовило постановку і вирішення наступних дослідницьких завдань:

- здійснити аналітичну реконструкцію сучасної структурної кризи економіки і пов'язаних з нею зростанням соціальної нерівності та погіршенням ситуації на ринку праці;
- розглянути нові теоретичні моделі, в яких осмислюються зрушення в соціальній структурі постіндустріальних суспільств та окреслюються нові шляхи виходу з кризи;
- виявити ті соціальні групи, які в ситуації політичної турбулентності з найбільшою вірогідністю

будуть здатними генералізувати найбільш універсальні рішення для суспільства загалом.

Методи дослідження. У статті використані такі наукові методи теоретичного дослідження: метод історичної реконструкції концептуальних змін, порівняльний, аналізу та синтезу, структурно-функціональний і дискурс-аналіз.

Результати. Історія ХХ ст. надає нам приклад вдалого соціального проекту, в результаті реалізації якого була створена держава всезагального добробуту, що забезпечила стабільне зростання економіки західних країн впродовж трьох десятиліть після закінчення Другої світової війни. Під тиском лівих сил відбулося впровадження політики, спрямованої на зменшення нерівності в доходах, введення прогресивних податків, зниження прибутковості з капіталу і зростання вартості праці, внаслідок чого доля витрат держави в структурі ВВП зросла на кінець століття до більш як 50%. Збільшилась кількість людей із середніми статками, а більшість населення вперше отримала можливість реально впливати на прийняття важливих політичних рішень.

Історична обмеженість соціальної держави виявила себе на початку 80-х, коли розпочався новий етап економічної кризи, а зростання соціальної нерівності відновило себе в якості стійкої тенденції на наступні чотири десятиліття. Серед основних викликів, внаслідок яких вона виявила свою неефективність, називають зміни демографічних пропорцій («старіння» населення), скорочення робочих місць в результаті автоматизації та роботизації виробництва, посилення тиску глобальної конкуренції на ринки розвинутих країн, міграція з країн, що мають менш розвинуту економіку. П. Розалвалон виділив три виміри кризи моделі соціальної держави: економічний, пов'язаний зі зростанням безробіття, бідності, маргінальності; ідеологічний, що виявив себе в неефективності державного управління економікою при одночасному посиленні бюрократизації державного апарату; філософський, оскільки виник сумнів в комунітарних началах, солідарності і соціальних правах як ціннісних основах соціальної держави [7]. Відбулася відмова від соціал-демократичної моделі універсальної соціальної держави на користь неоліберальних пропозицій, які посилювали нерівність та обмежували доступ до державної допомоги, яка вирівнювала можливості громадян. Якщо перша була сформована під тиском організованої боротьби робітників за покращення свого становища, то другі були легітимованими інтересами середнього класу, який було визнано носієм базових цінностей в умовах постіндустріального суспільства. Передбачалось, що представники інтелектуальної праці – менеджери, люди творчих професій, науковці, самозайняті тощо – зможуть надалі більшою мірою реалізувати свій творчий потенціал в менш

відчужених формах і сформувати більшість у майбутньому. Термін «креативний клас», виступаючи онтологічним втіленням ідей постмодернізму, здобув своє поширення в концепціях постіндустріального, інформаційного суспільства. Однак теоретичне значення останніх виявилось якраз не в передбаченні нових тенденцій у зміні соціальних структур (бо дуже швидко виявилась очевидність переоцінки ролі вузьких прошарків творчих людей у світових мегаполісах), а передусім в критиці недоліків Модерну з його репресивним пануванням розуму та механізмами культурної асиміляції. Так, А. Турен наголошував на необхідності конструктивної критики та можливості знову відкрити ті приховані аспекти Модерну, які опротестовувалися інструментальною раціональністю. На його думку, ті, хто ототожнюють Модерн з раціоналізацією, зводять суб'єкта до розуму, деперсоналізують його, приносячи людське «я» в жертву, розчиняючи його в знеособленому порядку природи або історії. Насправді «суб'єкт – це воля діяти і бути сприйнятим в якості актора» [12, с. 242].

Однак теорія французького соціолога так само, як і інші теорії постіндустріального суспільства, в тій чи іншій формі підтримувала неолібералізм, який прагнув розширити свою соціальну базу, використовуючи риторику забезпечення інтересів середнього класу. Ідеалізовані очікування від вільної творчої самореалізації потерпіли крах при реальному зіткненні з інтересами олігополій. Подальше структурування економіки інформаційного суспільства показало, що ця «економіка знань» підпорядковується тим самим закономірностям, що і традиційна індустріальна економіка. Діапазон реальної свободи і можливостей переважної більшості представників середнього класу виявився насправді залежним, а, значить, і лояльним до того національного політичного порядку, всередині якого він знаходиться.

Три останні десятиліття ХХ ст. позначилися виникненням тенденції зростання соціальної нерівності та поляризації. У відповідності з опублікованими в 2016 р. даними «Credit Suisse», 1% найбагатших людей володіють більшим багатством, ніж решта населення світу разом взята. За свідченням Oxfam (Оксфордський комітет допомоги голодуючим), в 2015 р. 62 людини володіли таким же багатством, як і 3,6 мільярдів людей, які утворюють «нижню половину людства», а ще зовсім недавно, в 2010 р., ця цифра складала 388 людей. З 2010 року багатство цих 62 збільшилося на 44% – більш ніж на 542 мільярди, в той час як багатство нижньої половини впало більш ніж на трильйон доларів – це падіння на 41%. З початку нового тисячоліття половина населення отримала всього лише 1% від загального багатства, в той час як половина цього збільшення дісталася верхньому 1% [9].

У соціологічних теоріях цей феномен пропонують розглядати не як наслідок розвитку економічних процесів, а як нову форму класової боротьби: «класової боротьби після класової боротьби, що ведеться згори з позиції сили». Як стверджує Л. Галіно, класова боротьба в сучасних умовах здійснюється передусім за допомогою законів, прийнятих урядами та парламентами, які покликані посилювати позиції панівного класу та протидіяти тому, щоб трудящі і середній клас утверджували свої інтереси. Типовим способом класової боротьби він вважає фіскальну нормативність, яка здійснюється останнім часом в напрямку зниження податків для багатих та перекиданням тягнень на суспільство: «фіскальні переваги напруги призводять до загального погіршення якості життя трудящих класів і середніх класів» [10, с. 26]. Іншими формами класової боротьби є напади на всю сукупність форм соціального захисту, відомих як європейська соціальна модель, атаки на профспілки, вигнання селян із землі через звинувачення їхніх господарств у низькій продуктивності тощо.

Зростання соціальної нерівності спрямовує соціальних теоретиків до пошуку більш фундаментальних причин в порівнянні з соціальною та економічною політикою, яка сформувалася від імені досягнутої в електоральному процесі згоди і суспільного договору. Це змушує знову і знову звертатися до тих інтелектуальних практик, які створили необхідний інструментарій для аналізу такого роду явищ та продемонстрували свій пояснюючий потенціал в минулому. Якщо основною причиною негараздів в економіці розглядати структурну перебудову, то доречно згадати геніальну здогадку про технологічне заміщення як один із основних її механізмів, висловлену ще в 1840-х рр. Марксом і Енгельсом. Йдеться про ідею, у відповідності з якою процеси взаємної конкуренції спонукають капіталістів впроваджувати інновації в обладнанні та організації виробництва з метою економії трудових ресурсів. Однак разом із заміщенням робітників машинами зростає безробіття та знижується споживацький попит. Проектуючи на майбутнє цю базову структурну тенденцію, класики марксизму передбачали крах капіталізму.

Британський соціальний теоретик Р. Коллінз вважає, що класичний марксизм звернув увагу на витіснення машинами праці робітників і водночас не прогнозував виникнення потужного середнього класу, ядром якого стали в подальшому освічені професіонали, адміністративні та офісні працівники. Остання технологічна хвиля, яка розпочалася у 80–90-х рр. ХХ ст., додала до раніше здійснюваної механізації ще й роботизацію та електронізацію і поставила на порядок денний скорочення працівників інтелектуальної праці. «Інформаційні технології – це технології комунікацій, які запустили другу велику хвилю скорочення

праці, тобто працю працівників середнього класу» [5, с. 36]. Кілька останніх десятиліть – це лише початкова її стадія, зважаючи на те, що для знищення робітничого класу як значимої соціальної групи знадобилося близько 120 років. Упродовж тривалого часу ідеологи лібералізму використовували заспокійливе пояснення, яке базувалося на висунутому П. Шумпетером твердженні про «руйнування заради створення». У відповідності з ним, кількість робочих місць, створених для виробництва нових товарів, переكريє робочі місця, втрачені під час формування нових ринків. Сьогодні вже стає очевидним, що технологічне заміщення комунікативної праці не знаходить обнадійливої моделі компенсації зменшення кількості вакансій для представників середнього класу.

Велику роль щодо уповільнення процесів заміщення робочих місць технічними інноваціями відіграло географічне розширення ринків та пов'язане з ним переміщення виробництва в регіони з низьким рівнем оплати праці. Ліберальною версією інтерпретації цього процесу стала теорія модернізації, у відповідності з якою всі частини світу рухаються у напрямку розвитку «третього» сектору обслуговування і невідворотно стають сучасними. Разом з тим, навіть найбільш успішним країнам третього світу не уникнути процесів структурної перебудови капіталістичної економіки. Глобалізація, посилення територіальної зв'язаності усіх регіонів світу призводить до більш гострої конкуренції як на ринку фізичної, так і інтелектуальної праці. «У минулому міжнародна міграція забезпечувала дешеву працю для центрів виробництва, а порівняно недавно – для нижчих рівнів більш розвинутої сфери економіки послуг, тим самим підриваючи робітничий клас більш багатих націй. Тепер, коли комунікаційні технології ведуть до більш рівномірного розповсюдження культурного капіталу по всьому світу, це підриває вже працю середнього і вищого класів» [5, с. 39].

Звільнення індивідів від рутини індустріальної системи трудових відносин не зробило їх соціальне становище більш надійним і передбачуваним. Глобалізація, скорочення кількості зайнятих в сільському господарстві та економіці, зростання сфер обслуговування, освіти, охорони здоров'я, науки і ІТ технологій, де частка зайнятих в розвинених країнах вже становить від 70 до 80%, роботизація виробництва, індивідуалізація праці привели до такого перерозподілу трудових ресурсів, яке радикально змінило структуру ринку праці. Окрім цього, виник чисельний прошарок працівників із неповною занятістю, який за ініціативою У.Бека отримав назву «прекаріату» (від англ. precarious – хиткий) і на який сьогодні припадає до 40% від усієї робочої сили в розвинутих західних країнах [8, с. 3]. Є всі підстави вести мову про те, що

в постіндустріальному суспільстві сформувався новий тип трудових відносин – нестабільна зайнятість. «Прекарізація трудових відносин породжує менш захищену і більш дешеву робочу силу, до складу якої попадають робітники незалежно від рівня їх освіти, кваліфікації, прибутку і статусу» [6, с. 19]. Такі нові форми трудового найму як неповна, випадкова, тимчасова та «нульова» (коли працівник у відповідності з контрактом чекає, коли роботодавець викличе його на роботу) руйнують інституційні основи класового протесту. Якщо раніше об'єднаних профспілками робітників спрямовували чітко визначені цілі, такі як підвищення заробітної плати, скорочення робочого тижня, покращення умов праці тощо, то тепер нетипово зайняті робітники позбавлені можливості чітко артикулювати свої вимоги. На думку більшості аналітиків, нестійка зайнятість стала сприятливим ґрунтом для зростання соціальної нерівності, а особливості становища прекаріату, роблять його здатним піддаватися на гасла популізму, що перетворює його в «новий небезпечний клас» [11].

Становище прекаріату поставило сучасні західні суспільства перед необхідністю вирішення «нового соціального питання», виступаючи своєрідною аналогією пауперизму в першій половині XIX ст. Як зазначає Р. Кастель, нетипова зайнятість виконує дві важливі функції в постіндустріальному суспільстві: по-перше, допомагає розвантажити державу в сфері соціального забезпечення, витрати якої значно зросли в результаті виконання програм, пов'язаних з масовою міграцією, та, по-друге, знижує рівень безробіття. Державі стає все складніше «виконувати ті завдання, що стоять перед нею, в тій <...> безболісній формі, в якій вона робила це в період економічного зростання» [4, с. 457–458]. Шляхом змін у трудовому законодавстві вона розширює межі маніпулювання робочою силою з боку бізнесу та, навпаки, обмежує доступ нестабільно зайнятого населення до ресурсів суспільства. Правлячий клас зацікавлений у перенесенні частини найманої робочої сили в сферу відповідальності бізнесу, створюючи при цьому ілюзію масової зайнятості населення та водночас потураючи тій частині працюючих, які невдоволені витратами на тих, хто перебуває на державному утриманні.

Відсутність у прекаріату інституціонально організованих форм частково знайшла свою компенсацію в створеній у кінці минулого століття Всесвітній мережі базового доходу. Вона об'єднала мешканців багатьох країн світу на основі ідеї виплати для своїх громадян гарантованої субсидії як на матеріальні, так і на культурні потреби. Така ідея не здобуває масової підтримки в наслідок того, що вона формує патерналістські настрої та культивує цінності невиробничого характеру, властиві най-

біднішим верствам населення. Однак не всі групи, яких відносять до прекаріату, знаходяться на найнижчих щаблях соціальної стратифікації. До нього входять представники найрізноманітніших професійних груп – від робітників і доглядальниць до програмістів, викладачів і навіть працівників адміністративно-управлінського апарату; дехто з них добровільно перейшов на неповну зайнятість. «Ця «коаліція» різнорідних груп скріплена схожим становищем в системі зайнятості. Іманентно властива прекаріату статусна розрізненість перетворює його в джерело дисфункції соціальної структури постіндустріального суспільства. У цьому і криється його небезпека» [6, с. 25].

Соціальна політика, що базується на неолиберальній ідеології, прагне згорнути виплати по безробіттю, намагаючись вести мову лише про матеріальну допомогу на пошук роботи. Боротьба з безробіттям, ненадійністю існування в сучасних умовах, перериванням трудової діяльності в постіндустріальних суспільствах не досягає успіху. Як уважає А.Горц, це пов'язано з тим, що головна мета сучасної держави – «посилити панування капіталу над працюючим населенням і переконати людей, що вони самі винні в тому, що залишились без роботи, більше того, що робоче місце потрібне їм самим для самоповаги, однак вони просто не вміють його заслужити» [3, с. 38]. На думку французького філософа, в сучасних умовах, коли знання стають найважливішою виробничою силою, капіталізм переживає крах своїх основних категорій – «праця», «вартість», «капітал», які виражаються виключно в обміні товарів і мають спільну субстанцію: вимірювана в одиницях часу, абстрактна продуктивна праця. Знання не допускає зведення до єдиного знаменника «вимірювання в одиницях вартості і часу». Знання – «це незвичайний товар, його вартість неможливо визначити, його можна лише безконечно безкоштовно розмножувати, оскільки воно піддається комп'ютерній обробці, розповсюдження підвищує його плідність, приватизація ж знижує його і суперечить самій суті знання». Когнітивний капіталізм характеризується конфліктами, антагонізмами та нестабільністю і «сам є кризою капіталізму, яка глибоко вражає суспільство» [3, с. 82–83].

Усвідомлення всієї складності нинішньої структурної кризи здійснюється з боку різних суб'єктів, які намагаються зробити свій внесок у формування напрямку розвитку суспільних відносин. Якщо застосувати синергетичний підхід до аналізу сучасності, то слід визначити загострення структурної кризи як точку біфуркації, яка передбачає вибір із кількох можливих сценаріїв майбутнього. І.Валерстайн визначив перелік варіантів, із яких світ буде обирати, поділивши табір агентів вибору на захисників капіталістичної системи, та тих, хто прагне

віднайти їй альтернативу. Американський неомарксист присвоїв символічні імена щодо двох груп можливостей, за якими стоять ці групи – «дух Давосу» і «дух Порту-Алегрі» відповідно. Табір прихильників «духу Давосу» переживає глибокий розкол, де одна частина виступає за невідкладні і жорсткі репресії та готова інвестувати свої ресурси на створення засобів, здатних подолати опозицію. Інша – підтримує стратегію ді Лампедузи: змінити все, щоб нічого не змінилося. Її представники ведуть мову про меритократію, «зелений» капіталізм, більшу справедливість, посилення різноманітності та про потребу приймати до уваги вимоги невдоволених.

Табір «духу Порту-Алегрі» (тих, хто прагне віднайти альтернативу) також поділений на дві групи. Одна з них наполягає на існуванні цивілізаційної кризи, маючи на увазі «відмову від базової мети економічного розвитку і заміну цієї мети пошуками раціонального балансу соціальних цілей, який як раз і повинен привести до відносної демократії та відносної рівності» [1, с. 59]. Серед практичних завдань, що стоять перед цією групою, першочерговими є розширення діалогу та пошук відносного консенсусу серед людей з різним життєвим досвідом, але невдоволених існуючою системою. Інша група зорієнтована на боротьбу за владу, оскільки вважає, що лише її засобами можна як консолідувати невдоволених, так і досягти реалізації висунутих ними програм. Серед прихильників такої тактики є також і ті, хто підкреслює важливість досягнення короткострокового економічного зростання в менш розвинутих регіонах світу з метою здобуття засобів для перерозподілу вигод. Характеризуючи стан сучасної світової системи, І. Валерстайн стверджує, що вона надто відхилилася від рівноваги, що більше вже неспроможна забезпечувати безконечне накопичення прибутку для капіталістів, але, з іншого боку, стає все більш нестерпною для нижчих класів. Сьогодні перед кожною людиною постає питання морального вибору щодо бажаності того чи іншого сценарію майбутнього та знаходження оптимальної політичної тактики його досягнення [1, с. 60].

Висновки. Постіндустріальна економіка, що нині дуже швидко набуває обертів, вимагає дедалі меншої кількості людей, зайнятих як фізичною, так і інтелектуальною працею, що і зумовило постановку «нового соціального питання». Запропоновані неолібералами спроби представити середній клас як функціонального носія суспільних змін та інновацій виявились невинуватими у зв'язку з його «розмиванням» і тенденцією до поляризації як доходів, так і цінностей, що значно підвищує рівень соціальної напруги. З іншого боку, в лівих дискурсах середній клас переосмислюється як зникаючий спадок соціальної держави, що виражається в зростанні кількості тих, хто залежить від

державних субсидій і прекаріату. Саме ці соціальні групи стають все більш зацікавленими в соціальних змінах та реформуванні політичного порядку, а накопичення невирішених соціально-економічних проблем впливає на зростання їх політичних вимог та підтримку опозиційних перспектив.

Будь-який послідовно обґрунтований проект вирішення «нового соціального питання» та встановлення нової справедливості має поставити на порядок денний питання про легітимність існуючих соціальних структур і накреслити шляхи їх трансформації в широкому діапазоні від можливості включення індивідів до політичного класу до чинників, які визначатимуть доступ тих чи інших соціальних груп до матеріальних ресурсів і механізмів їх розподілу. Його ефективність буде визначатися тим, наскільки він здатен мобілізувати реальну чи уявну більшість здійснити зміни в соціальній структурі суспільства, позиції, в якій впливають на обсяг отримуваних благ більшою мірою, ніж особисті якості індивідів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Валлерстайн І. Структурний кризис или Почему капиталисты могут считать капитализм невыгодным. *Есть ли будущее у капитализма? Сборник статей И. Валлерстайна, Р. Коллинза, М. Манна, Г. Дерлугьяна, К. Калхуна* / пер. с англ. под ред. Г. Дерлугьяна. Москва : Изд-во Института Гайдара, 2015. С. 23–60.
2. Дядик Т.В., Писаренко С.В. Стан зайнятості та безробіття в Україні. *Агроекономіка*. № 8. 2017. С. 35–41.
3. Горц А. Нематериальное. Знание, стоимость и капитал / пер. с нем. и фр. М.М. Сокольской ; научный ред. М.А. Маяцкий. Москва : Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2010. 208 с.
4. Кастель Р. Метаморфозы социального вопроса. Хроника наемного труда / пер. с фр. под общ. ред. Н.А.Шматко. Санкт-Петербург : Алетейя, 2009. 574 с.
5. Коллинз Р. Технологическое замещение и кризисы капитализма: выходы и тупики. *Политическая концептология*. 2010. № 1. С. 35–50.
6. Жвитиашвили А. Нестабильная занятость и социальное неравенство: западный опыт. *INTER*. 11'2016. С. 16–25.
7. Розанвалон П. Новый социальный вопрос: Переосмысливая государство всеобщего благосостояния / пер. с фр. Москва : Ad Marginem, 1997. 188 с.
8. Тощенко Ж.Т. Прекариат – новый социальный класс. *Социологические исследования*. 2015. № 6. С. 3–13.
9. An economy for the 1%. How privilege and power in the economy drive extreme inequality and how this can be atopped. URL: [www. Oxfam.org.210oxfam Briting paper](http://www.Oxfam.org.210oxfamBritingpaper). 2016. 18 Jan.
10. Gallino L. La lotta di classe dopo la lotta di classe. Roma-Bari, 2012.
11. Standing G. The Precariat – The New dangerous class. London: Bloomsbury Academic, 2011.
12. Touraine A. Critique de la modernite. P: Fayard, 1998.

REFERENCES:

1. Wallerstein, I. with Collins, R., Mann, M., Derluigian, G. and Calhoun, C. (2013). *Does Capitalism Have a Future?* New York: Oxford University Press.
2. Diadyk, T.V., Pysarenko, S.V. (2017). Stan zaynatosti ta bezrobittia v Ukraini [The State of Employment and Unemployment in Ukraine]. *Ahrosvit*, no. 8, pp. 35–41.
3. Gorz, A. (2010). *The Immaterial: Knowledge, Value and Capital*. Seagull Books.
4. Castel, R. (1995) *Les Métamorphoses de la question sociale, une chronique du salariat*. Paris: Fayard.
5. Collins, R. (2010). *Technological Displacement and Capitalist Crises: Escape and Dead Ends*. *Political Conceptology*, no. 1.
6. Zhvitiashvili, A. (2016). Nestabilnaya zaniatost i sozilanoie neravenstvo: zapadnyi opyt [Unstable Employment and Social Inequality: Western Experience]. *INTER*, no. 11, pp. 16–25.
7. Rosanvallon, P. (1995). *La nouvelle question sociale*. Paris, Éditions du Seuil.
8. Toshchenko, Zh. T. (2015). Prekariat – novyi sozialnyi klass [The Precariat – The New Social Class]. *Sociological Research*, no. 6, pp. 3–13.
9. An Economy for the 1%. How Privilege and Power in the Economy Drive Extreme Inequality and How This Can Be Stopped. (2016). URL: https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/bp210-economy-one-percent-tax-havens-180116-en_0.pdf
10. Gallino, L. (2012). *La lotta di classe do la lotta di classe*. Roma-Bari.
11. Standing, G. (2011). *The Precariat - The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury Academic.
12. Touraine A. (1998). *Critique de la modernite*. Paris: Fayard.

“A new social issue”: its cause and the ways of solution

Kusherets Tamara Viktorivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Politology, Law and Philosophy
of Nizhyn Mykola Gogol State University
Grafka str., 2, Nizhyn,
Chernihiv region, Ukraine

The author reveals the changes which are taking place in the sphere of labour, studies specific manifestation of its nature in the present conditions and analyzes the growth of social inequality as a result of structural crisis. In this context, it is questioned whether post-industrial information society theories, which treat knowledge as a major socio-economic resource, can adequately explain social tensions rise reasons. At the turn of the 21st century, especially after the crisis of 2008–2010, it is again possible to consider modern societies as capitalist or neo-capitalist. Accordingly, technological displacement of intellectual labour in post-industrial society, which has led to the “erosion” of the middle class and the emergence of “precariat” as a new dangerous social group, should be considered the key mechanism of a modern structural change. Precarious employment is a newly emerged type of employment relationship, which generates less protected and cheap labour, destroys institutional foundations of class protest, and only creates the illusion of mass employment. The authors of neo-capitalist theory conclude that knowledge, science, and technology cannot be regarded as independent factors, with the help of which the state and transformation of social structures can be explained, because they are subordinate elements of relations between power and property. As A. Gorz, R. Castel, R. Collins, P. Rosanvallon, L. Gallino, G. Standing have shown, social inequality depends on the agents' economic, political and social perception of what is true and what is not, on the relationship between these agents and the resulting collective choice; it consists of actions of all interested parties of a social conflict. The essence of a “new social issue” is the guarantee of employment and income, the control of workers over working hours, the provision of mechanisms for upward social mobility. The paper outlines different variants of its solution, related to the points of view of people who seek to contribute to the formation of social relations change direction.

Key words: neocapitalism, technological unemployment, social inequality, social policy, middle class, precariat.